

erica

DHR. LIBOT RIK

STATIONSTRAAT 36
3600 GENK

011/ 39

DRIEMAANDELIJKE UITGAVE VAN DE WERKGROEP LIMBURGSE NATUURGIDSEN maart 1988

Verantwoordelijke uitgever: T. Dreesen Neeroeterenstraat 53 3671 Opoeteren
Postkantoor Peer

van de
WERKGROEP LIMBURGSE
NATUURGIDSEN

Lid van:

Natuurbeschermingsactie
Limburg (NAL)
Nationaal Verbond
van Natuurbescherming

Redactie:

Cécile Ulenaers
Steenweg op Linde 66
3570 Linde Peer
Tel 011-735279

Annemie Verheyden
Naamse Steenweg 245
3800 St. Truiden
Tel 011-684060

Mimi Mondelaers
Leeuwerikstraat 3
3690 Bree
Tel 011-462575

Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren
Tel 011-864354

Abonnementen:

150 fr te storten op
235-0010248-75
v/d Limburgse Natuurgidsen

Aan dit nummer werkte mee:

Annemie Verheyden, Mimi
Mondelaers, Cécile Ulenaers,
Roger Schoebben, Edgard
Stevens, Edgard Vanheusden,
Liliane Dedroog, Frans
Keijers, Theo Dreesen.

Ieder auteur is verant-
woordelijk voor zijn
artikel.

Verantwoordelijke uitgever:

Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren

INHOUD

Woord vooraf	3
Dag, lieve mensen	3
Vormingsactiviteiten	4 - 7
Korte berichten	7 - 8
Achteraf bekeken	9
Nieuwe gidsen	11
Jongerenhoekje	13
Eigen uitgaven	15
Kruisende woorden	15

*** BIOLOGIE IN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

Vanaf volgend schooljaar wordt een natuur-
excursie verplichtend in het eerste en tweede
jaar van het vrij middelbaar onderwijs.
Dit zou in't totaal zo'n 5 uren per school-
jaar beslaan. Nu blijkt het dat niet alle
leraren biologie even vertrouwd zijn met het
gewone veldwerk en met het leiden van excur-
sies. Jan Vanduffel, zeer goed bekend bij
vele natuurgidsen en -liefhebbers, o.a. door
zijn geleide wandelingen in de Maten, is
beroepshalve inspekteur in dat M.O. Van hem
kregen we de vraag of natuurgidsen eventueel
zouden kunnen assisteren bij deze vernieuwde
aanpak in het biologie-onderwijs, bijvoorbeeld
bij de voorbereiding van de excursie of door
samen met de leraar wat praktisch veldwerk
te doen.

Het bestuur van onze werkgroep wil graag aan
deze vraag tegemoet komen, temeer omdat ze
volkomen past die de natuurgids heeft. Wij
willen dan ook aan deze scholen onze diensten
aanbieden. Indien er van hun kant vragen
komen, zullen we trachten mensen te vinden
die in de buurt wonen. In dat geval hopen we
niet tevergeefs bij jullie aan te kloppen.

Beste Vrienden,

Na drie harde en lange winters, gleed deze zachte winter heen als een verlengde herfst, gevolgd door een vroege lente. Reeds vanaf begin februari doet het bladmozaïek van voorjaarsbloeiers als speenkruid onstuitbare pogingen om de oppervlakte van de bosgrond opnieuw in bezit te nemen. Half februari dienen zich reeds de eerste geurige bloeiwijzen aan van het maarts viooltje. De hazelaar houdt het reeds lang voor bekeken en sneeuwkllokjes tooien met hun helder wit de groen gebleven grond.

Mensen, nog even en de nieuwe lente is er. Elk jaar kijken wij er vol verwachting naar uit, naar het wonder van het nieuwe leven. Elk jaar vind ik het even nieuw, even fascinerend. Het is in deze kleine eenvoudige dingen die de gang van de seizoenen ons biedt, dat ik als natuurgids de kracht vind om verder te doen, om samen te zoeken naar de beste weg, om samen met mensen steeds opnieuw de schoonheid van de natuur te ontdekken.

Dank aan allen voor de fijne jaarvergadering. Zij levert zeker een bijdrage tot een meer intense samenwerking die wij in de komende jaren beogen. Dank ook voor alle positieve reacties die wij mochten ontvangen op onze oproep in verband met meer informatie omtrent gidsenwerking en eventuele personen die verantwoordelijkheid willen nemen i.v. met districtenvorming. Op deze manier zijn wij er van overtuigd dat de werking van de Limburgse natuurgidsen kan uitgroeien tot een hechte samenwerking.

Aan allen nog een prachtige lente !

Roger Schoebben

Dag, lieve mensen

Voor de zoveelste keer draaiden Hugo, Liliane en André de startmotor aan van een nieuwe cursus natuurgids, die nu alweer loopt als een trein. Meer dan 60 deelnemers nogmaals, 60 mensen die iets voelen kriebelen onder hun vel wanneer ze buiten komen, die iets (is het de lente of veel meer ?) voelen borrelen in hun hart !

Kasteel Mariagaarde te Hoepertingen (Borgloon) is de mooie thuishaven voor de kursisten, waar zuster Erna, Armand en Lieve en nog anderen hen allen iedere zaterdag verwelkomen.

Terwijl sneeuwkllokjes, krokussen, maagdepalm en hazelaar bloeien, wensen we deze nieuwe ploeg een lente vol licht, een volrijpe zomer en een overweldigende herfst in Limburgs rijke natuur toe !

Vele mensen hebben hun abonnementsgeld voor 1988 reeds voldaan. Onze dank hiervoor! Mocht je tussen al die eindejaars-paperassen een storting voor Erica vergeten hebben, geen nood. Alle informatie om dat alsnog in orde te brengen vind je op de binnenzijde van de omslag. Nu niet meer vergeten hoor !

Ons decembernummer werd naar méér mensen dan gewoonlijk gestuurd. Enige exemplaren werden ons door de post terugbezorgd met de vermelding "onbekend". Voor het geval dat iemand nog in kontakt komt met deze mensen, en ons een seintje zou kunnen geven over hun juist adres, (indien ze nog in onze werkkring interesse zouden hebben), geven we hier hun namen: Ivo Van Dijck, Roger Boelanders, Rudi Theunis, Jan Ballet, Gerd Demandt, Brien Claire.

Als bijlage vind je in dit nummer een kaart met een overzicht van alle vormingsactiviteiten voor 1988. Hang deze op een opvallende plaats, bijvoorbeeld boven je bed, zodat je zeker per ongeluk niets zou missen. Het aanbod is dit jaar uitermate groot, Edgard heeft prima werk geleverd. Annemie

*** DRINGEND GIDSEN GEZOCHT *** : Voor de maanden mei en juni worden door Hengelhoef mensen gezocht die -tegen vergoeding- natuurwandelingen willen leiden voor vakantie-gasten, bosklassen, e.d. Dit is op weekdagen, voor- of namiddag. Gedacht wordt aan werkloze of gepensioneerde natuurgidsen. Dringend kontakt opnemen met onze voorzitter Roger Schoebben, tel 011-413186 in de Dorpstraat 62 3745 Eigenbilzen.

Vormingsactiviteiten ⁻⁴⁻

MOSSEN VAN NABIJ BEKEKEN ZONDAG 10 APRIL.

De gemiddelde natuurgids houdt het bij vogels, zoogdieren en bloeiende planten. Dat zijn de meest voor de hand liggende dingen. Mossen bijvoorbeeld oefenen niet zoveel aantrekkingskracht uit. Ten onrechte, zoals blijkt wanneer men deze planten van dichterbij gaat bekijken. Dan blijken die ogenschijnlijk egaal groene dingen een enorme variatie te vertonen en dan blijkt het verschil tussen die mossensoorten toch wel goed waarneembaar te zijn. Luc Lenaerts heeft naast paddestoelen, de mossen als tweede liefde gekozen. Onder zijn leiding blijkt het determineren in vele gevallen toch niet onoverkomelijk te zijn.

Mossen determineren is niet altijd eenvoudig. Naast het veldwerk is er soms ook nog labo-werk nodig om de laatste soorten uit elkaar te kennen. Wat men voor het veldwerk nodig heeft is een goede loepe en een goed naslagwerk. Aan het eerste is nogal gemakkelijk te geraken, voor het tweede ligt dat iets moeilijker.

Zonder een waardering uit te spreken, willen we toch enkele naslagwerken opsommen:

- Atlas van de Nederlandse bladmossen, van J. Landwehr.
- Atlas van de Nederlandse levermossen, van J. Landwehr.
- Grassen, varens, mossen en korstmossen van Roger Phillips.
- Elseviers gids van varens, mossen en korstmossen, van H.M. Jahns.
- The moss flora of Britain and Ireland, van A.J.E. Smith.
- British mosses and liverworts, van E.V. Watson.

Daarbij mogen we het mossenboekje van Pater Landewald niet vergeten. Hij is nog altijd een van de grootste specialisten in ons land op mossengebied. Zijn gids voor mossen kan men op de wandeling kopen. Het werd destijds uitgegeven door Natura Limburg.

De wandeling gaat door in het natuurreservaat "De Teut" en we komen samen om 9 uur aan de KERK IN Zonhoven Centrum. De leiding heeft Luc Lenaerts. Einde is voorzien rond 12 uur.

GEOLOGISCHE UITSTAP NAAR HET HAGELAND

Onze twee huisgeologen Frans en Paul breng je eigenlijk nooit in verlegenheid met weer een vraag voor een geologische uitstap. Zij weten onmiddellijk precies welk stuk ondergrond dringend aan exploratie toe is voor natuurgidsen. Na het oosten en verschillende jaren zuid-gerichte uitstappen, wordt het deze keer het verre westen van onze provincie waaraan geologische aandacht wordt besteed. In feite is het net buiten Limburg dat de uitstap plaats heeft: het golvende Hageland tussen Diest en Leuven. Frans Keijers leverde ons een voorproefje.

Het landschap tussen Leuven, Tienen, Diest en Aarschot biedt op gebied van geologische opbouw en geschiedenis heel wat elementen die de moeite waard zijn om te bestuderen. Ook de flora en fauna is er, dank zij de variatie aan natuurlijke en historische gegevens, buitengewoon rijk. Een reden temeer om tijdens een vormingsdag voor natuurgidsen, de verbanden tussen geologie en landschapkenmerken ter plaatse te bekijken.

Het meest opvallende in het Hagelandse landschap zijn de heuvels met hun w - zw - no - o orientatie. Deze heuvels hebben de erosie weerstaan, dankzij de ijzerzandsteen, waaruit hun hogere ruggen zijn opgebouwd. De ijzerzandsteen werd gevormd uit glauconiet-houdende zanden. Deze "Diestiaan zanden" ontstonden als zandbanken voor de toenmalige kust van het Boven-Mioceen. Men vindt dergelijke ijzerhoudende gesteenten eveneens terug in de toppen van de Vlaamse heuvels.

M O S S E N

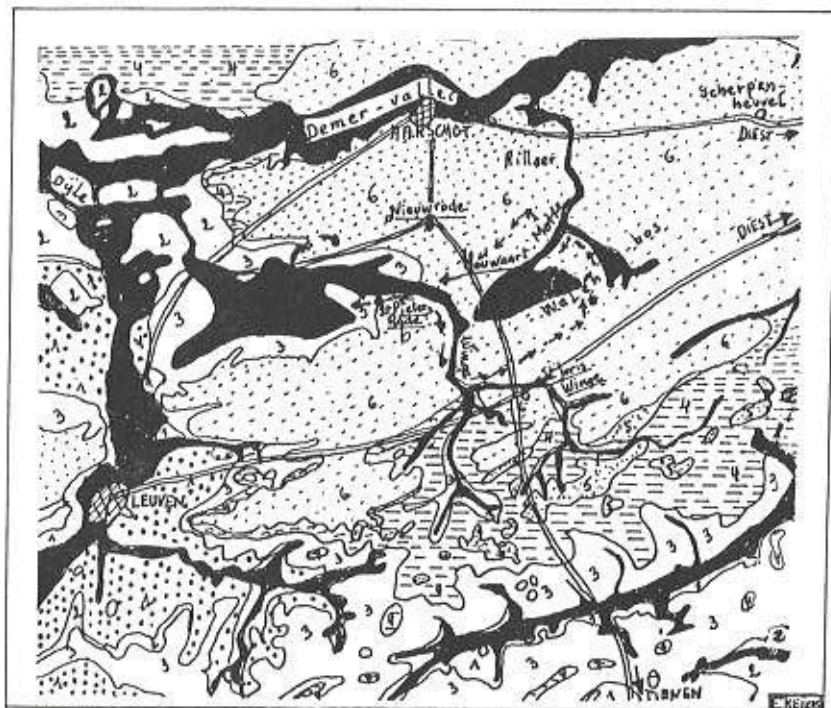
Zondag 10 april

9 uur Kerk Zonhoven

G E O L O G I E

Zondag 24 april

8 uur Kanaalkom
Hasselt

Recent alluvium		→ wandelweg
Mioceen (oranje)	Diestiaan	6. Glaseniet-zanden → zandsteen
	Bolderiaag	5. Mica zanden v. Bolderberg
Oligoceen (b'laauw)	Rupeliaan	4. zand + klei (v. Boom)
	Tongerriaan Tongerriaan	3. zanden
Eoceen (geel)	Asseaan Ledeaan	2. zanden en klei
	Brusseliaan	1. zanden van Brussel

Vereenvoudigde Legende

Geologie van het HAGELAND

Deze ijzerzandsteen levert ons een mooi voorbeeld van een geologisch proces: de diagenese, het overgaan van los naar vast gesteente door aaneenkitting. (zand naar zandsteen).

De zeestromingen die de ijzerhoudende zanden afzetten in het Boven-Mioceen, hebben de onderliggende oudere lagen dikwijls weggespoeld, zodat hiaten in de geologische opvolging voorkomen. Diestiaan-afzettingen liggen bijvoorbeeld rechtstreeks op Tongeriaan, ledeaan of Brusseliaan. (Zie de normale volgorde in de legende van de kaart.) Onder het Diestiaanzand kunnen kleilagen uit het Rupeliaan en het Asseaan voorkomen, zodat in de dalen dikwijls moerassige zones ontwikkelen, vermits de ondergrond weinig doorlaatbaar is.

Vermits het Hageland op de overgang tussen Laag- en Midden-België ligt, kreeg men hier een vermenging van eolische afzettingen (windafzettingen) tijdens en na de ijstijden. De loss-afzettingen en de dekzanden zijn hier gemengd tot complexe bodemtypes. Ook de afspoeling van de heuvels en de alluviale verwerking door de rivieren leverden bijkomende elementen tot een grote variatie aan bodemkundige eigenschappen.

Plantkundig gezien is de vegetatie, omwille van de variatie aan bodemsamenstelling en vochtigheidsgraad, zeer verscheiden. Dit wordt nog extra vergroot door de ligging van het gebied tussen west (Atlantische invloeden) en oost (continentale invloeden) en ook tussen noord (Kempense kenmerken) en zuid (Haspengouwse trekjes). Voeg daarbij het plaatselijke micro-klimaat tegen de hellingen en in de holle wegen, en je beseft de rijkdom van dit gebied.

Historisch is deze streek zeer lang natuurlijk bos gebleven ("Hage"land). De ontginningen van deze "haghen" zijn pas begonnen in de 19de eeuw (wet van 1847). Gelukkig brachten deze ontginningen niet zoveel op, zodat grote delen bewaard zijn gebleven. Het micro-klimaat heeft in deze streek de wijnbouw mogelijk gemaakt in het verleden. De historische wijnbouw verdween om verschillende redenen, maar de laatste restjes verdwenen in de Franse tijd, omdat toen de wijnbouw in onze streken verboden werd. Op dit ogenblik zijn plaatselijk weer enkele hectaren wijngaarden terug te vinden.

Alles laat vermoeden dat deze uitstap boeiend zal worden, zeker als je zelf aanwezig bent om mee te discussiëren en als je op voorhand wat opzoekt over het Hageland.

Minimale bibliografie:

- * Het Hageland (Natuurreservaten van Augustus 1987, B.N.V.R.)
- * Wandelen in het Hageland (Natuur en Landschap, Gilainstr. 1 3300 Tienen)

Tot ziens in het Hageland.

We komen samen aan de kanaalkom in Hasselt om 8 uur. Picnic, laarzen, gidsen en kijker meebrengen) Tot 24 april !

Paul Denis en Frans Keijers.

BLOESEMWANDELING 22 MEI 1988

Vorig jaar brachten we een artikeltje over de werking van de Nationale Boomgaardstichting. Dit is de vereniging die zich uitslooft om de laatste resten van hoogstamboomgaarden te redden van de motorzaag, en om de fruitsoorten uit grootmoeders tijd te bewaren voor de toekomst. Een van die noeste stille werkers in die vereniging is Edgard Vanheusden. Hij was graag bereid om, tussen zijn drukke bezigheden in, ons rond te leiden in Haspengouwse boomgaarden. Hij stelt de uitstap hier even zelf voor.

FRUITBOMEN

Zondag 22 mei

14 uur Mariagaarde
Hoepertingen

Die dag om 14 uur spreken we af aan het Kasteel Mariagaarde te Hoepertingen, waar nu ook de nieuwe cursus natuurgids doorgaat. Hopelijk zal de zon die dag van de partij zijn en zijn de bloesems nog niet te ver uitgebloeid.

We zullen zowel de hoogstamboomgaarden bekijken, of hetgeen daar nog van overblijft, evenals de moderne laagstamkulturen.

Als landschapselement zijn de boomgaarden niet meer weg te denken uit Haspengouw. Hun gunstige invloed op het microklimaat, waar veel vogels en insecten een ideaal biotoop vinden, zijn ons wel bekend. Hun prachtige bloesems in de lente, en hun overvloedige, heerlijke vruchten in zomer en herfst, bekoren ons steeds. De typische flora en fauna in deze omgeving zijn het bestuderen waard. Het insectenwereldje van de fruitbomen is iets apart. Zo zijn er bijvoorbeeld de pruimen- en appelgraafwesp, de appelbloesemsnuitkever, de groene en roze appeltakluis en nog vele andere. Ziekte verschijnselen als bloesemmonilia, het gevreesde bacterievuur, schurft en witziekte zijn een doorn in het oog van de fruitkweker.

Op onze wandeling zullen we de hoog- en laagstamboomgaarden vergelijken. Waarom wordt een hoogstamfruitboom zo groot en oud en geeft hij toch goede vruchten zonder veel sproeien en onderhoud? Waarom blijft een laagstamfruitboom zo klein? Hoe wordt hij gesnoeid en waarom zoveel gesnoeid? Hoe dat allemaal gebeurt, en hoe de opkweek van hoog- en laagstamvormen plaatsvindt, zullen we van dichtbij bekijken.

Indien ons nog wat tijd overblijft, zullen we ook het kleinfruit even onder de loep nemen, daar deze teelt tegenwoordig meer en meer opgang maakt.

Tenslotte wordt het alleszins een wandeling in een van de mooiste streken van Haspengouw. Tot ziens in Hoepertingen.

Edgard Vanheusden

VOORJAARSBLOEIERS - WILGEN 20 MAART

Indien deze Erica je nog op tijd bereikt, is dit nog een herinnering aan onze voorjaarsuitstap in Diepenbeek. Samenkomst 9 uur Kerk Lutselus op 20 maart.

GRASSENEXCURSIE ZONDAG 12 JUNI

GRASSEN

Zondag 12 juni

9 uur Kerk Scholen

De grassen zijn het voornaamste voedsel ter wereld. Het is een van de basisvoedsels voor mens en dier: voedergras, hooi, graan, maïs. Gras komt overal voor, in elk biotoop. Grassen vinden we dus altijd rondom ons. Eigenlijk is het dan maar niet meer dan normaal dat een natuurgids de meest voorkomende soorten op naam kan brengen. Gemakkelijk is dit niet, omdat ze geen uitgesproken bloeiwijze vertonen.. De meeste determinatiekenmerken moeten dan ook met een loepje bekeken worden. (minstens 9x is een goede maat). Onder leiding van Hugo Vanderlinden gaan we nogmaals in het Schulens Broek trachten de courante soorten te leren kennen. De verscheidenheid is hier erg groot en er komen zelfs een paar zeldzame soorten voor. Als bruikbare flora kan men nemen:

- Heymans - Thijssen (niet erg gespecialiseerd)
- Belgische Flora van J. De Langhe (goed maar erg moeilijk)
- Atlas van de Nederlandse grassen, van J. Landwehr.
- Taschenbuch der Gräser, van Ernst Klapp (Duitstalig, goed)
- Grasses, een Engelstalige uitgave van C.E. Hubbard. (Zeer goed en gedetailleerd)

We komen samen aan de kerk van Scholen om 9 uur. Einde tegen 12 uur.

FIETSTOCHTEN VAN 3 JULI EN 7 AUGUSTUS.

Alhoewel juli nog een eind ver weg ligt, wil Edgard Stevens toch reeds wat informatie kwijt. Men kan deze keer namelijk een fiets huren op de plaats van het vertrek. Maar dit moet tenminste 14 dagen op voorhand gebeuren, dus vóór 17/6 of 22/7, bij het kasteel van Hoepertingen, Kasteelstraat 10 3855 Borgloon, tel 012/744132. Dan kan men voor de nodige fietsen zorgen op de startplaats.

In 't kort

*** LIMBURGSE NATUURDAG TE ST. TRUIDEN

Met oneindig veel nadruk van verschillende kanten werd er bij de redactie op aangedrongen om nu reeds de Natuurdag van St. Truiden te vermelden. Op de laatste zondag van de vakantie gaat daar op de Metsterenmolen het jaarlijkse natuurfeest door. Iedereen wordt dan ook verzocht op 28 augustus geen andere activiteiten te plannen, zodat natuurlinnend Limburg massaal aanwezig kan zijn op deze feestelijke gelegenheid. Wie zich het ludieke gebeuren van Ham vorig jaar nog herinnert, zal zeker weer present willen zijn. De mensen van St. Truiden zorgen voor een overgetelijke gebeurtenis.

*** VERZEKERING BIJ WANDELINGEN

Stel dat je een wandeling leidt en bij het oversteken van een gammel bruggetje over het vroeger zo zuivere beekje, verliest een bepaalde dame haar evenwicht en plonst in het nat. Naast haar dure bontjas verliest ze ook haar imago, waardoor ze later zenuwtoevallen krijgt, haar man aan de drank geraakt en de kinderen verwaarloosd worden. De hamvraag is: is onze gids daarvoor aansprakelijk?

We legden het probleem in zijn algemeenheid voor aan een grote verzekeringsmaatschappij. Het was de directeur-generaal himself die ons kort maar krachtig antwoordde: "De deelnemers aan door u georganiseerde wandeltochten worden geacht de gebeurlijke risico's die hun deelname meebrengt te kennen. Bijgevolg mag men ervan uitgaan dat zij voldoende vooruitziend zijn en zelf een sport- og gelijkwaardige verzekering afsluiten. Desondanks kan het toch voorkomen dat bij een ongeval uw aansprakelijkheid weerhouden wordt. In dat geval bent u wel degelijk verzekerd door uw familiale polis. Hoogachtend...."

Wij zouden er toch aan willen toevoegen dat men best zijn familiale polis even nakijkt, samen met uw verzekeringsagent.

*** NOG OVER HOOGSTAMBOOMGAARDEN

Zoals je elders in dit nummer kunt vinden zal Edgard Vanheusden een vormings-activiteit verzorgen rond boomgaarden. Wie dacht dat vriend Edgard voor de reits zit duimen te draaien zit er naast, en ver naast. Samen met Ludo Royen geeft hij aan geïnteresseerden ook nog praktische lessen over het verzorgen van fruitbomen. Dat handelt o.m. over vormsnoei, vruchthoutsnoei, oculeren en enten. Het zijn vijf lessen waarvan de eerste reeds plaatsvindt op 19 maart. Verder zijn er nog lessen op 20 maart, 9 april, 23 april en 16 juli. De prijs per les bedraagt 200 fr. Wie aan een of meerdere lessen wil deelnemen, moet razendsnel contact nemen met Ludo Royen, Boschelstraat 21 3724 Vliermaal. Telefoon na kantooruren: 012/237001.

*** LEVEN EN LATEN LEVEN

De Limburgse Natuurgidsen zijn op onze nationale zender niet onopgemerkt gebleven. Verschillende van hen hebben in het programma "Leven en laten leven" het scherm onveilig gemaakt. Gemeten aan de goede resultaten van onze mensen, zitten we goed met het kennispeil van onze gidsen. Vanuit onze werkgroep wil ik een dikke proficiat overmaken aan Paul Denis, Edgard Vanheusden, Betty Coenen, Jan Konings en Guy Van Vlierden. Wij hebben zelf ook ooit zitten zweten over de lijst schiftingsvragen van de voorronde, en hebben sindsdien véél méér waardering voor diegenen die uiteindelijk toch in de uitzending belanden. (Wie vergeet ik?)

*** GIDSEN GEZOCHT

Het Provinciaal Natuurcentrum te Rekem zoekt mensen die in Aldenbiezen en omgeving natuurwandelingen willen leiden. De bedoeling is een kern van mensen te vormen waar men in geval van nood beroep op kan doen. Deze wandelingen gaan meestal door in het weekend. Belangstellenden kunnen zich aanmelden bij Johan Geussens, P.N.C. Rekem Tel 011-714444..

*** NATUUR OP DE RADIO

Twee natuurgidsen van de lichting '84, Corry Goossens en Steven Simons, verzorgen elke woensdagmiddag, tussen 14 en 15 uur, een milieuprogramma, en dit op Radio Formule 1, te vinden op 104.6 Mhz. Deze zender is te beluisteren in Heusden-Zolder, Zonhoven, Beringen, Lummen, Houthalen, Helchteren, hechtel en Leopoldsburg.

Milieuverenigingen kunnen langs deze weg hun werking en akties aan het grote(re) publiek kenbaar maken. Lekker gal spuwen kan ook indien dat nodig mocht blijken. Kortom alles wat met milieu te maken heeft en wat men den volke wil kond doen, kan men zich wenden tot Steven Simons Oude Baan 30, 3550 Heusden-Zolder., tel 011-536651. Er zijn helemaal geen kosten aan verbonden. Enkel wordt gevraagd minstens twee weken op voorhand aan te vragen.

*** LANDSCHAPSWANDELING RULLINGEN

Door het P.N.C. Rekem werd een nieuwe uitgave toegevoegd aan de reeks "Landschapswandelingen": Het Provinciaal domein Rullingen en zijn omgeving worden aan de hand van 2 wandelingen voorgesteld. Het handige boekje, in zakformaat, met veel foto's is te bekomen op het Provinciaal Natuurcentrum te Rekem en kost 100 fr (120 fr bij verzending). Heel wat facetten van zowel het domein als het omringende Haspengouwse landschap komen in opeenvolgende hoofdstukken ter sprake: de lange voorgeschiedenis vervat in ondergrond, reliëf en bodem, de beken die het landschap boetseerden, de geschiedenis van het domein van Middeleeuws kasteel tot provinciaal centrum voor streekgebonden toerisme, het wandelpark, de landbouw en de fruitteelt, de wilde planten en de fauna. Het domein is aangekocht door de provincie Limburg.

Achteraf bekeken⁻⁹⁻

DE JAARVERGADERING TE HAMONT OP 23 JANUARI 1988

De Tomp te Achel is te vinden, zelfs vanuit het andere puntje van Limburg, dat is zeker.

Het was er op 23 januari fris en stil, afgezien van het geroezemoes van een schare natuurgidsen die in bewondering voor toren, pallisade en gracht van hun vrijheid stonden te genieten. Het uitzicht vanop het hoogste punt van de stompe toren (12m in 't nok) moet vroeger zó ver hebben gereikt, dat lichtsignalen die men 's nachts gaf, te zien waren tot in Weert ! Vandaar kon men dan weer in verbinding treden met een uitkijk in Stokkem..

De mooie, verspreid groeiende bomen in dit vochtige gebied hebben de heide van eertijds traag maar zeker overgroeid met hun machtige kruinen. Na een binnenzicht in de toren met zijn zeer kleine kamers gingen we buiten een frisse neus halen, over dijkjes, langs de Warmbeek (warm?!), via een vochtig grasland (waarvan Lisec de waterstand nagaat, zoals dhr. Berten ons vertelde), naast een sparrebosje door, en de moeraswolfsklauw, en een half gewei.....

Bij terugkeer aan de Tomp nog een foto voor de krant en óp naar Hamont, waar een warme zaal ons wachtte. De onovertroffen soep van Mevr. Noten zal alle wandelaars nog lang heugen, dunkt me, we danken haar er dan ook hartelijk voor. Ook voor koffie en thee was gezorgd door de mensen van VEN Hamont en zo konden we via een gezellig tafelgesprek de namiddag aanvatten.

Afgezien van onze 4 bijzondere genodigden mochten we ook dhr. en mevr. Vansteenbergen verwelkomen temidden de veeltalig opgekomen gidsenfamilie. Onze voorzitter Roger sprak een welkom ter inleiding. Hij bracht ons in herinnering dat we al met meer dan 600 zijn en dat de Provinciale Natuurdag '88 ons allen verwacht te Sint-Truiden aan de Metsterenmolen. Schrijf 28 augustus alvast in je agenda. Roger verontschuldigde Willy Peumans en sprak mede in diens naam zijn bewondering uit voor de creatieve inzet tot financiële steun vanwege sommige gidsen, voor de besteding van vrije tijd in beheerswerken door anderen en voor het werk van Nabol, met een oproep voor méér werken met jongeren en in de lagere schoolmiddens.

En omdat men op één been niet kan lopen kwam na Roger's inleiding de overzichten van '87 betreffende finances en werking. Bleek weer dat Cécile als een goede huisvrouw de kas beheert, want we weten allen dat subsidies en ledensteun niet zómaar komen binnenrollen ! Toch blijft er ook nog steeds de aangename mogelijkheid tot uitnodigen van allen aan de dis ! Dat we dat toch nog lang mogen beleven !

Dan was het de beurt aan René Verheyen om de "Spiegelhel Naturiael II" in te leiden: hij noemde het zeer prozaïsch een kruisbestuiving die zou kunnen plaatsvinden tussen het gidsenpubliek en de mensen van het P.N.C., de Vogelringwerkgroep, het Lisec en het Natuurhulpcentrum.

Johan Geussens verleende ons allen een indringende kijk in de werking en inhoud van het Provinciaal Natuurcentrum te Rekem. Aan de hand van een duidelijke folder gingen we met hem op weg door het hoofdstuk "Studiewerk" waarin holle wegen en heide het laatste jaar veel aandacht kregen, alsook de provinciale domeinen te Alden-Biesen, Rullingen, Nieuwenhoven en (nieuw) het Hageven.

Het hoofdstuk "Dokumentatiecentrum" was er een dat ten overvloede gevuld bleek met 4000 boeken, 120 lopende abannementen, diareeksen, kaarten en luchtfoto's ! Geen wonder dat men er een dokumentalist nodig heeft. Open op alle dagen van 9u tot 7 uur. Hoofdstukken die ons zouden moeten aantrekken zoals suiker een bij, zijn de "Ekologische dagprojecten" (prachtig voor een schoolse uitstap !), "Open ekologiedagen" waarvoor je zelfs niet op voorhand moet inschrijven, "Studieverblijven" en "Studiedagen". Ja, Johan heeft hiermee zeker en vast menig natuurgids doen watertanden !

Doch het was helemaaal tijd om een slabbetje voor te binden toen Jan Gabriëls zijn hobby, het Vogelringwerk ter tafel bracht als een koninklijke dis waarvan hij zowel initiatiefnemer, als kok en mecenas én genodigde was. In 1927 schijnt het, mocht iedereen vogels ringen! Toen kwam de tijd dat dit werk gecentraliseerd werd in het K.B.I.N. en nu is het zover dat je pas een definitieve ringvergunning krijgt na 2 jaar stage lopen (met een "nestvergunning")! Voor alle duidelijkheid stelde Jan toch nog dat deze noeste hobby in 't geheel geen uitvloeisel was van het vogelvangen. Het is daarentegen een studiemethode die erop gericht is de vogels en hun leefgewoonten zo goed te leren kennen dat we eruit leren waarom ze al niet achteruitgaan, welke soorten veranderingen vertonen, op welke plaatsen er veranderingen optreden, enz. En aangezien de natuur zich van landsgrenzen weinig aantrekt, bestuderen vogelringers ook vogeltrekgedrag. Terugmeldingen van geringde vogels zijn dan ook een venster te meer aan het huis van deze breedhoek-vogel-observators! Waarmee ik maar bedoel dat je dode vogels best eens onderzoekt op een ringetje aan knie of loopbeen; de gegevens zouden wel eens belangrijk kunnen zijn... Jan Gabriëls hoopt uiteindelijk nog steeds dat de ringersgroep van Midden-Limburg met een paar goede krachten zal aangevuld worden, gezien de lacune die vooral daar bestaat. We wensen je nog veel plezier, Jan !

Lisec : 15 jaar oud, zo oud als de Werkgroep van de Limburgse Natuurgidsen! Bert Berten wilde ons graag wegwijs maken in deze provinciale dienst. Het huidige Studiecentrum voor Ekologie en Bosbouw doet aan wetenschappelijk onderzoek, werkend met opdrachten betreffende bvb. bodem, oppervlaktewater, bos, vast afval, M.E.R. -onderzoek, labo-onderzoek en milieubeheer. We luisteren geboeid naar de door Bert opgesomde projecten over vogels (momenteel is de ortolaan onderzoeksproject), over invloed van mogelijke ingrepen op het milieu (zoals de daling van de grondwatertafel), over opvolging van een voorgesteld beheer en het begeleiden van het Nationaal project Ekologische Kartering (samen met het Nationaal Instituut voor Natuurbehoud). Konkreet zag spreker ook samenwerking met natuurgidsen in de vorm van de samenstelling van vogel- en (in de nabije toekomst) een plantenatlas: de uitwisseling gaat hiermee in beide richtingen!

En toen kwam Sil Janssen, je kent hem wel, al was het maar van de foto in de krant waar hij stond bij olievogels op het strand! En toch vraagt hij ons het Natuurhulpcentrum niet vast te pinnen op dit vogelaspect alleen. Wat wel werd vastgepind in ons geheugen is Sil's pleidooi voor dierenleven en de bestrijding van vogelvangst overal te lande. Als vraag naar de gidsengroep onderlijnde hij de (steeds noodzakelijke) financiële steun, maar ook het bekend maken van het Natuurhulpcentrum en een actieve inzet als vrijwilliger. Mijn hoofd tolde wanneer de lijst van gerehabiliteerde dieren ('87) werd voorgelezen, terwijl Sil besloot met de bondige oproep om handen en tanden !

Na afsluiting van deze verrijkende (en hopelijk ver-reikende) gespreksronde door René werden tafels en stoelen geschikt ter smakelijke verorbering van de Kempense koffietafel, gastvrouw Liliane ter eer. En óf het smaakte !

Daarom zeg ik u met alle lieve mensen tot weerziens bij een volgende zo goede gelegenheid, gegroet.

Annemie.

*** BEKRONING VOOR JEAN-PIERRE

Natuurgids-onderwijzer Jean-Pierre Keijers uit Kinrooi behaalde onlangs een derde prijs in de Benelux-wedstrijd voor "Natuur- en Milieuopvoeding". Samen met Ludo Vandewal stelde hij een proefschrift op "Natuur- en milieu-educatie in het basisonderwijs", een 200 blz. lang pleidooi om met de kinderen meer de natuur in te trekken en om hen zelf de leefomgeving laten waar te nemen. Voor velen van ons is Jean-Pierre een welbekende: voor hij het onderwijs indook was hij bijna een jaar lang werkzaam op het NAL sekretariaat in de Dorpsstraat in Hasselt, waar hij voor onze werkgroep verschillende educatieve projecten uitwerkte. In een volgend nummer komen we uitgebreider terug op dit belangrijke proefschrift.

Nieuwe gidsen 1987

In aanwezigheid van het ganse Peltse schepencollege werd begin december aan 30 nieuwe natuurgidsen hun diploma uitgereikt. Waaraan we deze uitgebreide politieke belangstelling mochten toeschrijven is niet helemaal duidelijk (verkiezingen? Interesse?), maar in ieder geval lieten burgemeester Pinxten en zijn schepenen een positieve indruk na in de karstensvol geladen raadszaal van Overpelt. Het aantal gidsen dat ooit het diploma van natuurgids behaalde komt hiermee in Limburg op 660. Vanwege de reductie van ons lijfblad wil ik aan alle nieuw-gediplomeerden een dikke proficiat uitspreken voor de volgehouden inspanning. Het is toch niet niks een gans jaar lang, zaterdag na zaterdag weer present te zijn. Het pleit voor de inzet van de deelnemers, maar zeker ook voor de bezie-lende inzet van onze groep in het bestuur die zich met de organisatie van deze cursus bezighoudt. Hun verdiensten zijn niet te schatten. Intussen zijn ze trouwens reeds met de volgende cursus in Hoepertingen bezig. Onvermoeibaar, dat volk. Voor de vers-gediplomeerden hopen we maar dat de aan hen bestede inspan-ningen niet te vergeefs zullen geweest zijn, en dat hun milieubewustzijn en natuurinzet niet bij het diploma eindigt. Maar dat ze zich blijvend voor het groen zullen blijven inzetten in hun omgeving, ieder naar eigen godsvrucht en vermogen. Om hen hierbij te helpen publiceren we hierna hun namen en adressen, met tevens het domein of onderwerp waarin zij zich eventueel gespecialiseerd hebben. Ook bedoeld voor de bestaande natuurverenigingen natuurlijk als een soort marktinformatie.

1. Beckers Laurette Dorpsstraat 33 Bl 3590 Hamont-Achel
* Herfstwandeling Leenderbos / Tentoonstelling
2. Bosmans Maria Sporkstraat 13 3540 Heusden- Zolder
* De Bolderberg Heusden-Zolder / Inventarisatie Bolderberg + beheerswerken.
3. Bosmans Marie-Louise P. De Koninckstr.17 3900 Lommel 011/542010
* Tomperpad Achel / Inventarisatie Warmbeek
4. Braeken Nicole Grensstraat 4 3588 Eksel
* Met de klas naar 't bos / Houtkanten en wegbermen
5. Ceyssens Jan Oude Hostieweg 6 3599 Bocholt 011/621639
*Nestkastenverslag / tentoonstelling
6. De Schutter Jean Huidevetterstr. 32 3530 Houthalen-Helchteren
* Tentoonstelling
7. Emmers Michel Kuipersweg 5 3900 Lommel 011/542870
*Wandeling in de Vennen / beheerswerken
8. Goos Anny Windmolenstraat 41 3590 Hamont
* Zomerwandeling rangeerstation Hamont / inventarisatie
9. Indeherberg Mischa De Roosen 64 3580 Neerpelt
*Lozerheide / Natuurreservaten in Frankrijk
10. Kenis Alfons Breughelweg 122 3583 Overpelt
* Klasseringsdossier
11. Kerkhofs Jozef Hoevestraat 3 3588 Hechtel 011/737260
* Schaapsschoorbrug Hechtel / Beheerswerken
12. Korsten Jan Peerderbaan 224 3580 Neerpelt 011/647931
* Beheerswerken
13. Oyen Rudi Lillosteenweg 2 3558 Helchteren 011/522205
*Broekmolen molenbeersel / beheerswerken

14. Plessers Leon	Over 't Waterstr. 81	3583 Overpelt	011/645778
*Schaapsschoorbrug Hechtel / beheerswerken			
15. Scheepens Jan	Torenstraat 61	3900 Lommel	011/544827
*Wateringen Lommel / Beheerswerken			
16. Schouteden Ivo	Hoevestraat 1	3588 Hechtel-Eksel	
* Schaapsschoorbrug Hechtel / Beheerswerken			
17. Schouteden Marc	Grote Hemmenweg 85A	3520 Zonhoven	
* Schaapsschoorbrug Hechtel / Beheerswerken			
18. Schrooten Christine	Teutenstraat 56	3590 Hamont	
* Bosleerpad Loozerheide / Natuurspel			
19. Schrooten Marie-Louize	Peerderbaan 224	2580 Neerpelt	011/647931
* Bosleerpad Loozerheide / beheerswerken			
20. Segers Robert	Rekkerstraat 19	3583 Overpelt	011/644355
*			
21. Stienaers Harry	St. Odillialaan 40	3590 Hamont-Achel	011/643163
* Natuur- en Hist. monumentenwandeling Hamont achel / takenboek			
22. Stinckens Gerda	Kaulillerweg 91A	3582 Neerpelt	011/647976
* Thematische Verzameling / Kinderen kijken met plezier in de natuur			
23. Thijs Olav	Roozendijk 25	3580 Neerpelt	011/644016
* Vogelgids Budel /			
24. Vaesen Henri	P. De Koninckstr. 17	3900 Lommel	011/542010
* Het Tomperpad Achel / Inventarisatie Warmbeek			
25. Van Der Steen frits	Heesakkerweg 22	6021 HZ Budel (NL)	
* Het Buulderbroek Budel / Diareeks Insekten			
26. Van Moorsel Willy	Burg 49	3590 Hamont-Achel	011/445823
* Kruisheren Klooster Achel / Wandelzoektocht			
27. Vos Lucien	Heerstraat 24	3590 Hamont Achel	
* Kasteel der Kruisheren Achel / bijen, wespen, hommels			
28. Van Vlierden Guy	Bosstraat 88	3590 Hamont-Achel	011/446303
* Varkensbos Hamont / inventarisatie			
29. Wils Jan	Bergstraat 16	3900 Lommel	011/540898
* Lomel Kattenbos / Inventarisatie Warmbeek			
30. Winters Jos	Kersenlaan 45	3573 Peer-Wijchmaal	
* Beheerswerken			

Dat waren ze weer allemaal. Van sommige kennen wij (op de redactie) niet de titel van hun eindwerk, jammer. Ik zou hier nog een dringende oproep willen plaatsen: jullie kennen je wandelgebied nu nog zeer goed. Laat anderen er van mee genieten. Voor de NAL-krant (4000 exemplaren!) die ook bij deze Erica gehecht is, zoeken we voor elke uitgave weer een samenvattende biotoop beschrijving van een bepaald stukje Limburg. (Zie onder "waar in 't Bronsgroen..."). Jullie mogen me geloven dat het een rotting werk is om aan de hand van een (uitstekende) WANDELbrochure een gave BIOTOOP beschrijving op te stellen. Wie kan dat eigenlijk beter dan de auteur zelf. Klim in je pen en schrijf uit je hoofd een beschrijving van het gebied waar je een jaar lang je zorg en kommer vergeten bent: soorten biotoop, ecologie, bedreigingen, waarde en toekomstmogelijkheden. 2 getypte blz, inclusief een kaartje. Laat je niet smeken, doen.

T. Dreesen

DE REGENWORM OF AARDWORM .

IN DE LENTE ALS DE VOORJAARSBUIEN KOMEN , GAAN DE REGENWORMEN AAN HET WROETEN EN WAGEN ZE ZICH AAN DE OPPERVLAKTE.

VINDPLAATS :

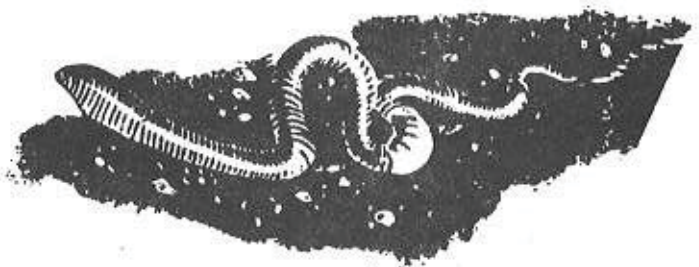
Ga op zoek naar een regenworm. Je vindt hem in vochtige, humusrijke grond, onder mos, rottende bladeren of natte twijgen. Met volgende trukje vind je hem wel. Als je een spade in de grond steekt en je laat die trillen, dan komen er regenwormen te voorschijn. Door een te kort aan lucht, komen de regenwormen aan de oppervlakte.

N A A M :

We noemen hem regenworm omdat hij bij regen en dauw uit de grond kruipt ; aardworm omdat hij in de aarde leeft en in de volksmond ook wel pier.

B E S C H R I J V I N G :

Bekijk — de aardworm eens goed. Zijn lengte is cm. Zijn lichaam is rolrond, langwerpig, week en slijmerig. Zijn huid is dun en vochtig. Strijk even met je hand over de buik van een regenworm beginnend bij de kop en omgekeerd. Ik voel Zie je ook de

ringen ? Hij bestaat uit meer dan honderd lichaamsringen of segmenten. Aan elke ring heeft hij 4 paar kleine haren. Kijk eens met de loop. We noemen ze borsteltjes, want daarmee houdt hij zich vast aan oneffenheden en zo glijdt hij niet uit. Je voelt ook geen wervels. De regenworm heeft geen geraamte, het zijn dieren. Hij heeft ook geen longen ; hij ademt door de huid. Houd de loop aan het puntige vooreind, want dit is de mondopening. Het achterste stuk van zijn lijf is stomp. In de laatste lichaamsring bevindt zich zijn aarsopening. De regenworm behoort tot de stam van de ringwormen of gelede wormen. Houd de loop aan zijn dunste huid. Zie je de rode kleur van zijn

bloed, beter zie je de donkere kleur van zijn darm. Die loopt van de mond tot de aarsopening en zit vol met aarde vermengd met vergane plantjes.

Zie je poten ? Volg hem eens als hij kruipt. Hij kan zich goed voortbewegen dank zij de spieren onder de huid, die samentrekken. Het voorste deel van zijn lichaam wordt dunner en langer : het schuift vooruit. Met behulp van zijn borstels zet de pier dit deel vast. Daarna wordt dit voorste deel weer dikker en korter en het achterste deel van zijn lichaam wordt bijgetrokken. Zijn borstels helpen hem bij de beweging zowel in de bodem als in de gangen.

HOE HIJ AAN HET VOEDSEL KOMT :

Volg hem in een glas met aarde. Hij vindt een opening tussen de aardkruimels ; hij verlengt en versmalt dan zijn kopeind en glijdt naar binnen. Daar maakt hij zich dikker en verwijdt de gang. Als de grond hard en vast is , scheidt hij een weinig vocht af. De bodem wordt week en hij steekt er zijn taaie boorsnuit in. Hij eet zich door de grond heen en voedt er zich mee. Daar hij lichtschuw is, werkt hij 's nachts. In die fijne zandkorretjes vindt hij vergane delen van planten en dieren.

N U T :

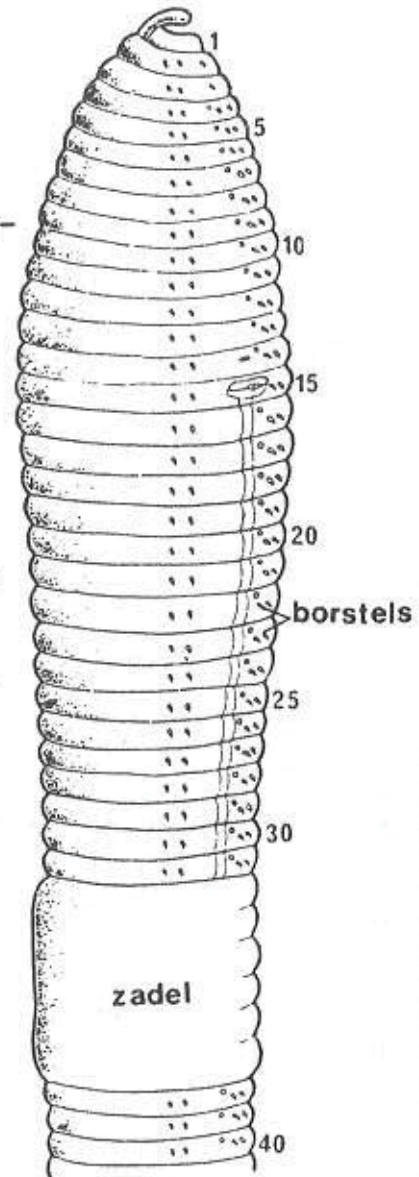
De aardwormen verrichten nuttig werk. Ze boren duizenden gangen en ze woelen de aarde om, waardoor water en lucht beter in de grond kunnen dringen. Hij voedt zich met resten van planten die met aarde vermengd zijn of met bladeren die hij naar zijn gangen sleept. Hij verteert de bladerenresten die erin zijn en werp de aarde terug uit. Die hoopjes kan je vinden bij de gangen van de aardworm. Zo bemest hij de bodem ; zo verbetert hij de grond. Hij is een nuttig dier.

HOE HIJ ZICH VOORTPLANT ?

Een regenworm is tweeslachtig. Raar hé ? Alle regenwormen leggen eieren. Dicht bij het midden van zijn lijf merk je bij sommige regenwormen een geelachtige verdikking die slijm afscheidt. Die verdikking noemen we het zadel. Kijk eens naar je aardworm. Deze verdikking zwelt in de zomer en scheidt dan eieren af. Na korte tijd kruipen er jonge regenwormen uit. In de herfst kruipen regenwormen de grond in en ze stoppen de bovenste opening dicht met stroetje blaadjes en anderen materiaal. Ze rollen zich op en verstarren tot een klompje. In welk jaargetij zie je hem dan niet ? In de

HOE HIJ ZICH VERDEDIGT EN ZICH BESCHERMT :

De regenworm heeft veel vijanden. Onderlijn ze : mol, merel, vos, spitmuis, koe, mees, kip, pad, mens. Weet je dat de segmenten achter het zadel die hij bij een ongeluk verliest terug aangroeien ? Tijdens de winter beschermt hij zich door in de grond te kruipen.

50 frank

Beschrijving van de mooiste bezienswaardigheden en 7 uitgestippelde wandelingen.

50 frank

ZEELAND

door Theo Dreesen

50 frank

HOE DOEN WE HET ?

door Liliane Dedroog

30 frank

Een onmisbaar hulpje bij het gebruik van een flora.

MET KAART EN KOMPAS

door Theo Dreesen

20 frank

Beknopte handleiding voor het werken met stafkaart en kompas.

Alle uitgaven kunnen besteld worden bij Theo Dreesen, Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren. Tel 011-864354. Na bestelling ontvangt men een rekening.

Kruisende woorden

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	W	I	N	T	E	R	K	E	R	S
2	I	L	E	X	L	A	R	K	A	T
3	L	O	O	S	S	P	A	N	J	E
4	G	K	L	E	V	E	R	E	A	U
5	E	R	I	G	E	R	O	N	P	R
6	G	E	T	L	D	E	O	E	T	S
7	O	K	I	F	A	N	T	R	A	T
8	R	E	C	E	N	T	A	I	R	A
9	S	L	U	F	T	E	R	T	W	A
10	A	S	M	A	A	K	A	S	E	R

[illegible]

Inzending van Edgard Stevens.